

Halka Açık Anonim Şirketler ve Toplumsal Kalkınmaya Etkileri

Orhan KUZU¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul – Türkiye, okuzu@nku.edu.tr, ORCID: 0009-0003-6460-6706.

Özet: Halka açık anonim şirketlerin payları, kuruluş aşamasında veya sonradan yatırım sermayesi veya işletme sermayesi edinmek amacıyla halka arz edilebilir. Küçük yatırımcıların bir şirkete bu şekilde ortak olduğu hallerde, beklenen gelir seviyesinin elde edilen karla artırılmasıdır. Böylece küçük yatırımcı, az bir miktarla, bu miktarın çok üzerinde bir kazanç sağlayabilecek; aynı zamanda bireylerden oluşan toplumun gelir seviyesi de artacaktır.

Halka açık anonim şirketlerin, toplumsal anlamda ekonomik düzeyin yükselmesini saplama faydası yanında, birçok ekonomik, sosyo- kültürel yararları da olacaktır. Bu şirketlerin, tek başlarına yeni bir kalkınma modeli sunmak konusunda yetersiz kalacağı açık olmakla birlikte, devlet eliyle özellikle kalkınmada öncelikli bölgelerde kurulup, gereği işletildiği takdirde ülke ekonomisine ve toplumun refahına katkısı hiç şüphesiz olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kâr, halka arz, istihdam, anonim şirket

Publicly Traded Corporations and Their Impact on Social Development

Abstract: Shares of publicly traded joint-stock companies can be offered to the public during their establishment phase or later on to raise investment or working capital. When small investors become shareholders in this way, the expected income level is increased by the profits obtained. In this way, small investors can achieve a much higher return with a small amount of capital; at the same time, the income level of the society, composed of individuals, will also rise.

In addition to the benefit of raising the economic level in a societal sense, publicly traded joint-stock companies will also have various economic and socio-cultural advantages. Although these companies alone may not be sufficient to offer a new model for development, with the support of the state, especially if established and operated in priority development regions, they will undoubtedly contribute to the national economy and the welfare of society.

Key Words: Profit, Initial Public Offering, Employment, Joint-stock company (or Corporation)

GİRİŞ

Ticaret hukukunun temel konularından olan anonim şirketlerin bir alt türü olan halka açık anonim şirketler, ortaklık yapısı itibarıyla birçok kişinin pay sahibi olduğu bir ticaret şirketidir. Bu şirketler, diğer ticaret şirketler gibi gelir veya başka bir deyişle kâr elde etmek amacıyla faaliyet göstermektedirler. İşte bu şirketler, kâr elde ederken, bu kârlarını ortaklarıyla paylaşarak aynı zamanda onların maddi refahına da katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla şirket kazanırken, kişi de kazanacak; toplum da genel anlamda fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmamızda önce halka açık anonim şirketlerin hukuki tanımından, ardından pay sahibi olmanın sağladığı kâr payı gibi iktisadi getirilerinden ve son olarak da bu değerlerin toplumsal kalkınmaya yansıyan veya yansıması gereken etkilerinden bahsedilecektir.

1. GENEL OLARAK HALKA AÇIK ANONİM ŞİRKET

1.1. Anonim Şirketin Tanımı

Ticaret Kanununda (TK) anonim şirket, “Anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan,

borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir” ifadeleriyle tanımlanmaktadır (TK m.329/1). Bu tanımdan yola çıkılarak geniş bir değerlendirme ile anonim şirketin unsurları olarak, kişi unsuru (tek kişi dahi olsa gerçek veya tüzel kişinin aranan varlığı); esas sözleşme unsuru (yazılı olarak hazırlanan ve kurucu veya kurucular tarafından imzalanmış noter tarafından onaylanması gereken sözleşme); amaç ve konu unsuru (esas sözleşmede açık bir şekilde yazılması gereken şirketin iştiğal konusunun ve sınırları); ticaret unvanı unsuru (kanunen bulunması gereken şirket konusu ve anonim şirket ibarelerin bulunması zorunluluğu); sermaye unsuru (şirketin sahip olması lüzum eden belirli ve paylara bölünmüş maddi değerler) sınırlı sorumluluk unsuru (şirketin borçların dolayı şirketin yalnızca malvarlığı ile sorumlu olması) ve tüzel kişiliği unsuru (şirketin ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik hüviyeti kazanması, sayılabilir (Kayıhan, 2025, s. 174-180).

1.2. Halka Açık Anonim Şirketin Tanımı

Anonim şirket, iktisadî amacı ve hukukî mahiyeti itibarıyla çok paydaşlı bir ortaklık tipidir. Söz konusu şirketin bu özelliğini dikkate alan kanunlar, anonim

şirketin organizasyonunu, yönetim ve denetim konularını düzenlemiştir (Arslanlı, 1958, s. 249). Halka açık anonim şirket çok ortaklı yapısı itibarıyla aslında klasik aile tipi anonim ortaklıkların tek kişiyle de kurulabildikleri düşünüldüğünde (Ticaret Kanunu (TK m.338/1), isminde yer alan anonimliğe gerçek anlamda sahip bir şirket olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk hukukunda, esas olarak Sermaye Piyasası Kanununda (SerPK) düzenlenen halka açık anonim şirketler, bu Kanunda ve ikincil mevzuatında ve diğer Kanunlarda bu Kanunun tatbik edilmeyeceğinin ifade edilmesi durumunda, genel hükümler uygulanır düzenlemesinden, (SerPK m.2/2) burada, TK hükümleri uygulanacaktır manası çıkartılmaktadır. (Şener, s. 301; Kayıhan, s. 187). Halka açık anonim şirketlerin SerPK’da, TK’dan bağımsız düzenlenmesi eleştirilmiş; ancak bu durumun çağın gereklerini yakalama bakımından yararlı olduğu da ifade edilmiştir (Manavgat, 2013, s.287).

SerPK’da yapılan tanımda, halka açık anonim ortaklıklar, “...Kitle fonlaması platformları aracılığıyla para toplayanlar hariç olmak üzere, payları halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklıkları” ifade eder denilerek tanımlanmıştır (m.3/g). Buna göre, halktan projelerine veya girişimlerine, internet üzerinden kitle fonlama platformları vasıtasıyla finans sağlayanlar hariç, payları halka arz eden veya SerPK. m. 16’da öngörülen niteliğe sahip olan payları halka arz edilmiş sayılan anonim şirketler, halka açık sayılırlar (Şener, 2002, s. 300).

SerPK’ m. 16/1’e göre, bir anonim şirketin halka arz edilmiş sayılabilmesi için, ya bu şirketin paylarının borsada işlem görmesi ya da pay sahibi sayısının beş yüzü geçmesi gerekecektir. Maddenin ikinci fıkrasında ise, payları borsada işlem görmeyen anonim ortaklıkların, halka açık anonim şirket statüsü (payların halka arz edilmesi veya pay sahibi sayısının beş yüzü geçmesi durumunda) elde etmesinden sonra en geç iki yıl içerisinde paylarının borsada işlem görmesi için Sermaye Piyasası Kuruluna (SPK) başvurmak mecburiyetindedir.

1.3. Halka Arz

Halka açık anonim şirketlerin, bazen kuruluş aşamasında; bazense kapalı şirketler olarak ekonomik sebeplerle payları halka arz edilebilir. Bu ekonomik amaç, çoğu zaman kalkınmanın sağlanması için gereken sermaye birikiminin temini ve sermaye mülkiyetinin adil dağılımının gerçekleştirilmesidir. Şirketler bakımından başka bir amaç da, yeni yatırımların finansmanı veya işletme

sermayesinin karşılanmasını sağlamaktır (Uzay, 1995, s. 182).

SerPK’da düzenlenen başta anonim şirket ortaklık payları olmak üzere diğer sermaye piyasası araçları ilgili Tebliğde belirtilen usullerle satışa çıkarılabilir. Buna göre, sermaye piyasası araçları: Halka arz edilmek yoluyla veya halka arz edilmeksizin ya tahsisli ya da nitelikli yatırımcılara satılarak halka arz edilebilir. Kurulun konuyla alakalı düzenlemelerinde aksine bir hüküm olmaması şartıyla her iki satış yöntemi de birlikte kullanılabilir (Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği (II-5.2) (R.G. 28.06.2013/28691).

1.4. Halka Açık Anonim Şirketlerin, Kapalı Anonim Şirketlere Kıyasla Avantaj ve Ağırlaştırılmış Sorumlulukları

Anonim şirketler TK’ da geniş bir kapsamda düzenlenmiştir; halka açık olmamaları dolayısıyla kapalı anonim şirketler; ailelerin sıklıkla kurdukları şirket türü olma sebebiyle, aile tipi anonim şirketi olarak da anılmaktadır (Kayıhan, 2025, s. 186-187). İşte, halka açık anonim şirketle hakkında SerPK ile farklı düzenlemeler getirilmiştir. Bu hükümlerin bazıları söz konusu şirkete avantajlar sağlarken, bazı hükümlerle de sorumlulukları artırılmıştır.

Halka açık anonim şirketlere sağlanan bazı avantajlarını şöyle sıralamak mümkündür:

-Kurumsal yönetim ilkeleri Kurulca belirlenir, bu konuda daha açık ve net hükümler düzenlenmiştir.

- Pay ile değiştirilebilir tahvil çıkarabilir.

- Kurul kar dağıtımına ilişkin farklı ilkeler belirleyebilir.

- Kâr payı avansı ödenebilir.

- Halka açık anonim şirketler, kendi paylarını Kurulca belirlenen ilkeler doğrultusunda daha geniş bir çerçevede iktisap edebilirler.

- Halka açık anonim şirketlerde, “önemli işlem” kavramı tanımlanarak, bu işlemlerin ilkelerinin Kurulca tespit edileceği öngörülmüştür.

- Önemli işlemlere itiraz eden pay sahiplerine ayrılma hakkı tanınmıştır.

- Bazı ilkeler çerçevesinde çoğunluk elde eden paylara, azınlıkta kalan pay sahiplerini ortaklıktan çıkarma ve payları satma hakkı tanınmıştır.

- Genel kurul toplantılarına ilişkin farklı esaslar belirlenerek, bazı kolaylıklar sağlanmıştır.

- İhraççının bulunan borçlanma araçlarının sahiplerinden oluşan, borçlanma aracı sahipleri kurulunu oluşturulmuştur.

- Payları borsada işlem görebilir.

Bu avantajlarına karşılık dezavantaj denmese bile en azından kapalı anonim şirketlere kıyasen daha fazla sorumluluk doğuran hükümlere tabi olmak zorunda kalmışlardır. Bunların bazılarını ise şu şekilde ifade edebiliriz (Kayıhan, 2025, s. 187-188).

- Kurul kaydına tabi tutulurlar
- Zorunlu olarak kâr payı dağıtmakla sorumlu tutulurlar.
- Bağımsız denetime tabidirler.
- Bilgi verme ve kamuyu aydınlatma sorumluk koşulları daha niteliklidir.
- Kurulun öngördüğü ilan ve reklam ilkelerine uymak zorundadırlar.
- Esas sözleşme değişiklikleri için Kuruldan görüş almak mecburiyetindedirler.
- Taşınmazlarının değerlendirme usullerine tabi tutmak zorundadırlar.

2. HALKA AÇIK ANONİM ŞİRKETİN PAY SAHİPLERİNE MALİ GETİRİLERİ

2.1 Kâr Payı

Anonim şirketlerde pay sahiplerine kâr dağıtmak, şirketin kâr dağıtan olması sebebiyle firma değerini artırmaya yarayan bir faktördür. Pay sahiplerinin yüksek miktarda kâr payı sahibi olma düşüncesini fiiliyata dökmek olacaktır. Bu durum, firma değerini büyütmeyi hedefleyen şirket ile yüksek kâr payı kazanmayı isteyen pay sahipleri arasında uyumsuzluk konusu olabilecektir. Halka açık anonim şirketlerde kâr dağıtımında, söz konusu şirketlerin büyüklüğüne göre kaynak ihtiyaçları ağırlığını sürdürürken, pay sahiplerinin genellikle sınırlı ve dönemsel nitelikteki kâr elde etme gayeleri gözönünde tutularak bir denge kurulmalıdır (Bozgeyik, 2000, s.119-120).

Bu dengenin gözetilmesi meselesi, halka açık anonim şirketlerin paylarını, hangi oranda halka arz etmek şirketin devamlılığını sürdürmesinde etkili olur mu sorularına da verilecek cevapta önemli olacaktır. Gerçekten konuyla ilgili yapılan bir araştırma da, sonuca bütünüyle etkili olmasa bile, halka arz edilen anonim şirketlerde, sermayenin halka arz oranı arttıkça, şirketlerin devamlılık süresinin azaldığı ilginç bir sonuç olarak, ifade edilmiştir. (Yaka, 2021, s.542). Kanaatimizce bu sonuç, araştırmada da belirtildiği gibi, yalnızca halka arzdan kaynaklandığı kesin bir görüş ifade etmeye yetmese bile dengesiz ve hesapsız halka arz, halka açık anonim şirketlerin verimliliğini azaltmaktadır.

Anonim şirketlerde pay sahiplerinin kâr payı alma hakkı, TK'da düzenlenmiştir (TK. m.507 vd.). Halka açık anonim şirketler bakımından ise SerPK'da özel hükümler yer almıştır. Bu özel hükümlerden en önemlilerinden biri SerPK. m.19'da pay sahiplerinin kâr payı hakkı ile alakalı olarak ihdas edilen düzenlemelerdir. Bunlara ek olarak, ikinci mevzuat denilen Tebliğler, ayrıca uygulamada ön plana çıkmaktadırlar (Çonkar, 2017, s.660).

SerPK'na göre, halka açık anonim şirketler, elde ettikleri kârlarını, genel kurulları tarafından kabul edilen kâr dağıtım politikalarına ve ilgili mevzuat hükümlerine binaen dağıtırlar (SerPK. m. 19/1). Maddenin devamında, Kanunen ayrılması gereken yedek akçeler ve esas sözleşmede pay sahipleri için öngörülen kâr payı ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine ve ortaklık çalışanlarına kârdan pay dağıtılmasına karar verilemeyeceği gibi, belirlenen kâr payı ödenmedikçe bu kişilere kârdan pay dağıtılamayacağına hükmedilmiştir (SerPK. m. 19/2). Bu şirketlerde kâr payları, payların ihraç ve iktisap tarihi dikkate alınmadan eşit olarak dağıtılır. Kâr payı ile ilgili TK ve SerPK hükümleri, kârın muhasebe ilkelerine dağıtılması gereken yılda pay sahiplerine dağıtılıp dağıtılmayacağı hususunda bir tartışma mevcuttur. TK m. 507 vd. kâr dağıtımına dair hükümlerden, kârın dağıtılmayıp ertesi yıl dağıtılacağı belirtilmiştir (Çonkar, 2017, s. 665) ; bir başka görüş ise TK'da "net dönem kârı" teriminin kabul edilmesinin, pay sahibinin oransal hakkını somut bir hak halinde getirdiğini; dolayısıyla bu yeni ilkenin anonim şirketin kâr dağıtmamasına veya net dönem kârı ile karşılaştırılamayacak kadar küçük miktarda kâr dağıtılmasına izin vermeyeceğini belirtmektedir (Kayıhan, 2025, s. 264).

Halka açık anonim şirketler için de aynı tartışmaların olduğunu söylemek mümkündür. Kanaatimizce her ne kadar SerPK m. 19 lafzında, halka açık anonim şirketlerin kâr dağıtımını zorunlu kılan açık bir hüküm bulunmasa bile, TK'da yer alan anonim şirketler için kâr dağıtımını mecburi tutan anlayışın, halka açık anonim şirketler için dağıtımı hayli hayli zorunlu kılacağını düşünmek gerekecektir. Ayrıca, halka açık anonim şirketlerin kuruluş gayesi olan, küçük sermaye sahiplerini bir araya getirerek oluşturulan yeni büyük sermayenin, yüksek oranlı getiriler sağlayabileceği düşüncesi de bu görüşe destek olacaktır. Kârın bu şekilde dağıtımı, halkın bu tür şirketlere katılması için teşvik vazifesi görecektir (Bahtiyar, 2022, s. 251).

2.2 Bedelsiz Pay Alım Hakkı

Anonim şirketlerde iç kaynaklardan sermaye artırımının düzenlendiği TK 462 maddede bedelsiz pay alma hakkından da bahsedilmiştir. Buna göre: "... Artırım genel kurul veya yönetim kurulu kararının ve esas sözleşmenin ilgili maddelerinin değişik şeklinin tescili ile kesinleşir. Tescil ile o anda mevcut pay sahipleri mevcut paylarının sermayeye oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler. Bedelsiz paylar üzerindeki hak kaldırılmaz ve sınırlandırılmaz; bu haktan vazgeçilemez" (TK m. 462/3).

TTK m. 462/3 uyarınca iç kaynaklardan sermaye artırımında "[...] [a]rtırım genel kurul veya yönetim kurulu kararının ve esas sözleşmenin ilgili maddelerinin değişik şeklinin tescili ile kesinleşir. Tescil ile o anda mevcut pay sahipleri mevcut paylarının sermayeye Sayfa 33 oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler. Bedelsiz paylar üzerindeki hak kaldırılmaz ve sınırlandırılmaz; bu haktan vazgeçilemez." şeklinde düzenlemeyle bedelsiz paylardan bahsedilmiştir. Söz konusu maddenin gerekçesinde de benzer ifadeler kullanılmıştır. Burada, " "Bu hüküm uyarınca, bedelsiz paya ilişkin eski paya bağlı hak bir rüçhan hakkı (Tasarı m. 461) değildir. Bu sebeple ne sınırlandırılabilir ne kaldırılabilir ne de bundan vazgeçilebilir. Son cümlede yer alan hüküm bu kuralı içermektedir." denilerek bu hakkın vazgeçilmez olduğu özel bir vurguyla açıklanmıştır (Baltalı, 2019, s. 75).

Bedelsiz pay alam hakkı üzerinde genel kurul düzenleme yapamaz; bu anlamda genel kurulun pay sahiplerini bedelsiz pay alım hakkından mahrum etmeye veya bedelsiz payların dağıtımında sahip olunan sermayeye oranı kriterinde değişiklik yapmak yönünde karar alamayacaktır (Kırca, 2022, s. 33).

3. MALİ GETİRİLERİNİN ve TOPLUMA YÖNELİK DİĞER ETKİLERİNİN TOPLUMSAL KALKINMAYA KATKISI

3.1 Genel Olarak

Bilindiği üzere liberal ekonominin uygulandığı Batı ülkelerinde, iktisadi alanda holdingler kartel, tröst ve benzeri yapılarda sermayenin toplanması, bu iktisadi düzenin temel esaslarından olan rekabet serbestliğini ortadan kaldırmaktadır. Söz konusu miktarı yüksek sermayeler de genellikle anonim şirketlerde, dolayısıyla birkaç pay sahibinde birleşmektedir. Güçlenmiş yönetim kurullarıyla sadece rekabeti değil kimi zaman kişisel

bağımsızlıklara dahi etki edecek güce sahip olabilmektedirler (Ansay, 1969, s. 377-378). İşte bu sebeple, gerek kanuni düzenlemeler, gerekse hukuk etiğine uygun hazırlanmış şirket etiği kuralları çerçevesinde bu devasa gücü sınırlamak ve toplum yararına hizmet eden bir araca dönüştürmek uygun olacaktır.

Anonim şirketlerde ürün ya da hizmet ortaya koymak, istihdamı sağlamak, yüksek kar oranları tutturmak gibi hususlar iyi bir şirket olma göstergeleri arasında sayılırken artık günümüzde iyi bir şirket olmak için bunlara ek olarak çevreye ve insana verilen yeni değerler dikkate alınmaktadır. Söz konusu şirketlerde amaç ve hedefleri açısından; misyon, vizyon, temel değerler ve stratejiler önemli olmaktadır ve bunlar çalışanlara yol göstermektedir. Şirketin iç ve dış paydaşları da, şirketlerin yönetiminde bir şekilde etkili olmaktadır. Bu paydaşlar, iç ve dış paydaşlar olarak iki gruptan oluşmaktadır. İç paydaşlar, pay sahipleri ve çalışanlardan teşekkül ederken; dış paydaşlar, müşteriler, tedarikçiler, rakipler, toplum ve devletten oluşmaktadır. İşte başarılı şirketler bir taraftan paydaşların beklentilerini karşılarken, bir taraftan da, her şirketin sahip olması gereken etik kodlarını da dikkate almak zorundadırlar (Saygılı & Yargı & Kılıç, 2019, s. 660). Bu anlamda halka açık anonim şirketler, haliyle pay sahiplerinin maddi refahıyla birlikte toplumunda ekonomik olarak kalkınmasına katkı sağlamayı da hedefleri arasında alması gerekecektir.

En temel amacı uzun yıllar kârını artırarak iç paydaş olan pay sahiplerinin mutlu etme çabası içerisinde olan halka açık anonim şirketler, sosyal sorumluluk bilincini ile hareket etmeyi ve çevreye duyarlı olmayı ihmal etmişlerdir. Bu durum, şirket çalışanları, çeşitli toplum kesimleri ve diğer paydaşlar arasında çeşitli anlaşmazlıklara yol açmıştır. Söz konusu ihtilafları çözmek adına bazı konseptler geliştirilmiştir. Bu konseptler, Üçlü- Kâr-İlkesi; "sadakatli hisseler", "paylaşılan değer", çok uluslu şirketlerin yönetim organının, bağlı veya yavru şirketlerin insan hakları ihlalleri ve çevre standartlarına aykırı faaliyetleri nedeniyle hukuki sorumluluklarının varlığını kabul ettirme çabaları ve yönetim organında kadın kotası uygulanmasının sağlanması olarak ifade edilebilir (Pulaşlı, 2021, s. 414-415).

Halka açık anonim şirketlerde kârın maksimize edilmesine dayanan pay sahipliği değerinin artırılması anlayışı 2000'li yılların başlarında yerini, "paylaşılan değer meydan getirmek" (Creating Shared-Value) veya kısaca "paylaşılan değer" (Shared-Value) konseptine bıraktı. Bu konsept kapsamında, halka açık şirketlerin yönetim kurulunun artık yalnızca şirketin faydasını esas

alması görüşü aşılmıştır. Halka açık şirketlerin, yatırımcıların kârını artırmak; şirketin ve çalışanların menfaatlerini dikkate alan sosyal sorumluluk bilincine sahip bir anlayışla faaliyette bulunmak ve çevreyi korumak için kaynak verimliliği sağlayan ekonomi (çevresel sorumluluk) ve insan haklarına saygı, konularına aynı düzlemde hizmet etmesi gerektiği söylenmektedir (Pulaşlı, 2021, s.418-419). Burada bazı ekonomistlerin, iktisadi faaliyetlerin ekolojik dengeyi küresel anlamda bozduğu; bunun başlıca sebeplerinden birisinin, 1950'lerden itibaren ülkelerin neye mal olursa olsun, hızla sanayileşmek arayışları olduğu kanaatini ciddiye almak gerekecektir (Aydın, M.K. & Ak, M.K. 2025, s. 1023).

3.2 Halihazırdaki Etkileri

Halka açık anonim şirketlerin toplum üzerinde müspet etkilerinden bahsetmeden önce, ülkemizde geçmiş yıllarda yaşanan acı bir tecrübeye değinmek uygun olacaktır. Bu konu, halktan, devlet kontrolünden uzak bir şekilde oluşturulan halka açık şirket benzeri yapılar üzerinden toplanan paraların, 2001 ekonomik krizi sonrası geri ödenememesiyle ortaya çıkan ve topluma ekonomik olarak büyük zararlar veren “kar ortaklığı” meselesidir. Söz konusu yapılara dönemsel olarak yüksek gelir elde etme amacıyla para yatıran büyük bir kitle, bundan başta ekonomik olmak üzere ağır zararlar görmüştür.

Halka açık anonim şirket görüntüsü veren bu yapıların verdiği zararlar sadece ekonomik boyutta olmamış; başta intihar eden insanlar olmak üzere, psikolojik, sosyolojik ve kriminal birçok soruna yol açmıştır. Ortaya çıkan önemli zararlardan birisi de bu yapılara ve dolayısıyla halka açık anonim şirketlere olan güven kaybı olmuştur. Zira, bu yapılar, şirket ortağı yapma vaadiyle, yatırımcı kişilere, topladıkları paralara karşılık olarak şirketler hukuku bakımından ciddi bir anlam ifade etmeyen adi yazılı belgeler vermişlerdir. Devlet bu anlamda zarar görmeleri asgariye indirmek adına gerekli yasal düzenlemeleri yaparak, yüksek kar vaadiyle halktan para toplamayı izne tabi tutmuş; bu şekilde bazı düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Böylece hem sistemi revize ederek ekonominin zarar görmesine mâni olmaya çalışmış, hem de topluma halka açık anonim şirketler hakkında güveni tazelemiştir.

Halka açık anonim şirketler yapısının çok ortaklı (beş yüzün üzerinde) olması sebebiyle sermaye piyasasının önemli paydaşlarından biridir. Bu şirketlerin türleri arasında, payları borsada işlem görenler önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar, ortaklarının gelir düzeylerini yükselttikleri gibi aynı zamanda ticari işletme faaliyeti yürüttükleri çeşitli

alanlarda üretim yapmaları sebebiyle istihdama da katkı sağlamaktadırlar.

Halka açık anonim şirketlerin kurumlar vergisi mükellefi olmaları, onların teorik olarak aynı zamanda büyük vergi ödeyen şirketler kategorisine dahi ederek, devletin vergi gelirlerinin artışı sağlayarak ülke ekonomisinin katkı sağlayacaklardır.

Bu anlamda Borsa İstanbul'da payları işlem gören, İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.; Ray Sigorta A.Ş.; Doğu Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.; Marshall Boya ve Vernik Sanayii A.Ş.; Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayii A.Ş. gibi büyük şirketlerin varlığı (www.arztakvimi.com.tr) istihdama ve kurumlar vergisine katkı sağlamaktadır.

Halka açık anonim şirketlerin çalışanlarına ve topluma sağladıkları eğitim, gezi, toplu yemek, spor, kreş, burs sağlama gibi sosyal ve kültürel faydaları da halihazırda kullanılmaya devam etmektedir. Aynı zamanda bu şirketler, söz konusu faaliyetleri ile kolektif hareket etme bilinci ve sosyal dayanışmanın güçlenmesine de vesile olmaktadır.

Bu şirketlerin, tüm şirketlerde olduğu gibi kalkınmada öncelikli bölgelere, (bilhassa 6 Şubat deprem bölgesine) vergi indirimleri, arazi tahsis, faizsiz geri ödemeli kredilerle yatırım yapmaları teşvik edilerek, bölge insanının istihdamına ve genel anlamda ekonomik olarak ayağa kalkmasına öncülük olması sağlanabilir. Bu anlamda, yine deprem bölgesinde toplumun gelir düzeyi düşük kesimlerinin de pay sahibi olabileceği halka açık anonim şirketler, kalkınma ajansları desteğiyle kurularak toplumsal kalkınmaya katkı verilebilir.

Deprem bölgesi için önerilen halka açık anonim şirket kurma yöntemi, diğer kalkınmada destek olunması gereken yerlere, devletin, kalkınma ajansları eliyle gerçekleştirilebilir. Bu şekilde halka açık anonim şirketler, muhtemel tüm ülkenin kolektif kalkınmasını sağlama gücüne sahip olamayacaklar, ancak maddi refahın, adaletli bir biçimde toplumun tüm katmanlarına yayılmasında küçük de olsa bir rol oynayabilirler.

Sonuç olarak, halka açık anonim şirketler, bu bağlamda, halihazırda veya ileride artabilecek toplumsal, ekonomik ve sosyal etkisiyle tek başına, Garaudy'un “kapitalist olmayan bir yoldan” kalkınmayı sağlama tezinin aksine, (Garaudy, [Çev.Banguoğlu&Yargıcı], 1970, s. 213), bir dönem savunulan, büyük üretim araçlarının kişi veya aileler elinde kalmasını önleyerek kalkınmayı gerçekleştirme düşüncesini (Teoman, 2012, s. 51) tam anlamıyla fiiliyat dökemeyecek, ancak toplumsal kalkınmada bir fayda sağlayacaktır.

SONUÇ

Halka açık anonim şirketler SerPK'nda, payları halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklıklar olarak tanımlanmıştır. Pay sahipliği sayısının bazen binlerle ifade edilebilen bu şirketlerin, ortaklarına az bir sermaye ile çok kazandırmak gibi bir hedefi vardır. Her yıl kâr dağıtmak zorunda olan halka açık anonim şirketlerde, bu sebeple kişisel anlamda payın, kurumsal bakımdan ise şirketin değeri artarken; aynı zamanda toplumsal olarak getirileri de ortaya çıkacaktır.

Bu şirketlerin, ülke genelinde kalkınmada öncelikli bölgelerde vergi indirimleri, arazi tahsisi, faizsiz geri ödemeli kredilerle yatırım yapmaları teşvik edilerek, bölge insanının istihdamına ve genel anlamda ekonomiye ve sosyal anlamda topluma daha faydalı olması sağlanabilir. Ayrıca deprem bölgesi ve diğer kalkınmada öncelikli yöreler için kalkınma ajanları eliyle, küçük yatırımcıların da pay sahibi olabileceği halka açık anonim şirketler kurularak ülke ekonomisine katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Ansay, T. (1969). "Anonim Şirketler, Konsantrasyon ve Küçük Pay Sahibi". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26(1), 377-390.
- Arslanlı, H. (1958). "Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği" İUHFM, .23 (3-4), 248 – 290.
- Aydın, M.K. & Ak, M. Z.(2025). "Küçülme: Kapitalist Olmayan Bir Ekonomi-Politik Düzen Tahayyülü". Çalışma ve Toplum, 3 (86), 1021-1050.
- <https://www.arztakvimi.com.tr/borsada-halka-aciklik-orani-en-az-olan-sirketler-ve-hisseler-2025-listesi/> (E.T. 04.09.2025).
- Bahtiyar, M. Ortaklıklar Hukuku. Güncellenmiş 16. Bası. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Baltalı, C. (2019). Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulunda Temsil Edilme İmtiyazı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Bozgeyik, H. (2000). "Halka Açık Anonim Şirketlerde Kar Dağıtımı". Batider, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 20 (3), 117-155.
- Çonkar, M. H. (2017). "Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı Hakkına İlişkin Bazı Hususlar". İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 75 (2), 659-680.
- Garaudy, R. (1970). (çev. BANGUOĞLU&YARGICI). Sosyalizmin Büyük Dönemeci. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Kayhan, Ş. (2025). Şirketler Hukuku. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kırca, İ. (2022). Anonim Şirket genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Manavgat, Ç. (2013). "Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Halka Açık Anonim Ortaklıklara Uygulanması ve Sınırları". İUHFM, LXXI (2), 287-298.
- Pulaşlı, H. (2020). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bağlamında Uluslararası İnsan Hakları ve Çevre Standartlarının Çok Uluslu Şirketlerin Merkez Yönetim Organının Hukuki Sorumluluğuna Etkisi". Batider, 3 (4), 5-29.
- Saygılı, E. & Gören, Yargı, S. & Kiroğlu Kılıç, M. (2019). "Halka Açık Şirketlerde İş Etiği Kodları Analizi". Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Eylül.
- Şener, O.H. (2022). Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Ders Kitabı. Gözden Geçilmiş 5. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Teoman, Ö. (2012). "Bağlı Nama Yazılı Pay (Senedi) ve Halka Anonim Ortaklık Kavramları Üzerine Düşünceler". Tüm Makalelerim. C:1-2, 1.Baskı, 51-64. İstanbul: Vedat Yayınevi.
- Uzay, Ş. (1995). "Türkiye'de Anonim Ortaklıklarda Halka Açılma". Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 95 (12), 181-198.
- Yaka, R. (2021). "Şirketlerde Halka Açıklık Oranı İle Hayatta Kalma İlişkisi". Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21 (2), 531-546.